

СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА ЧЕРВЕНИТЕ ВИНЕНИ СОРТОВЕ – МАВРУД, ГЪМЗА И ШИРОКА МЕЛНИШКА ЛОЗА

Кирил Попов, Марко Михайлов, Вероника Петрова
Лесотехнически университет, София

Резюме

През последните 15 години лозарството претърпява големи промени. Наблюдава се рязко намаляване на площите заети с лозя. Биологичните, стопанските, хранителни и лечебни качества на гроздето позволяват на тази култура да заеме водещо място при отглеждане на трайни насаждения. Традиционни за нашата страна са три червени винени сорта, отглеждани от незапомнени времена – Мавруд, Гъмза и Широка мелнишка лоза. Проблемите в лозарския сектор у нас са много и изискват упорита работа за възстановяване на производството и подобряване на качеството на продукцията каквато е и целта на настоящето изследване.

Ключови думи: лоза, състояние, перспективи, Мавруд, Гъмза, Широка мелнишка лоза.

Key words: vitis vinifera, condition, prospects, Mavrud, Gamza, Shiroka Melnishka.

JEL: Q19.

Увод

Правилното разположение на сортовете в зависимост от биологичните им потребности са определящи фактори за получаването на висококачествени вина. Ето защо е изключително важно познаването на тези особености.

Най-важните показатели за постигане на максимални резултати са познаването на сортовете изисквания към; температура, влажност, почви, формировки и афинитет към използваните лозови подложки.

Целта на проучването е откриване на подходящи райони за отглеждането им, прилагане на подходящи формировки, правилно определяне на натоварването на лозите и получаване на максимално високи добиви съпроводени от високо качество на гроздето.

Материал и методи

Направен е задълбочен анализ на лозарството в България, като е обърнато внимание на трите червени винени сорта, с цел да се характеризират най-подходящите райони за отглеждането им, като са използвани, среден добив (kg/ha), ампелографски особености и производство на червени винени сортове (t). Събраните данни са от отдел Агростатистика към Министерството на земеделието и храните и по ФАО са статистически обработени и показват състоянието на трите винени сорта в България.

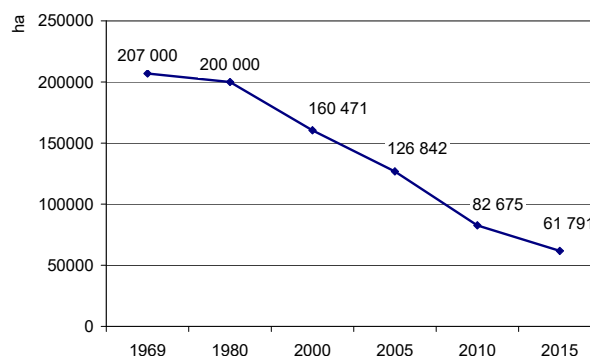
Резултати и анализ

По данни на ИАЛПВ през периода 2012–2013 г. в страната са засадени само 1 663 хектара с Мавруд, което е малко под 2% от общите лозови масиви у нас. Сорт Широка мелнишка лоза е застъпен на 957 хектара, което представлява 2% от общата площ на лозята у нас. Сорт Гъмза

е разположен на 855 хектара, което представлява едва 1% от общия дял на лозята у нас [9].

По площи заети с лозя България винаги се нарежда между първите 10 страни в света, като винаги е заставала до големите производители като Италия, Испания и Франция.

През 1969 г. общата площта на лозята у нас възлиза на 207 000 ha, от които 149 000 ha са заети с винени сортове и 51,7 хил ha с десертни (фиг. 1). Четиридесет и шест години по-късно площите заети с лозя се редуцират значително с приблизително 62%. По данни на МЗХ, отдел Агростатистика през 2015 г. площите на лозята възлизат едва на 61 791 ха. (фиг. 1) [11].

Фиг. 1. Площи заети с лозя за периода 1969–2015 г., (ha)

За получаване на висококачествени вина богати на екстракт и багрилна материя е необходимо сортовете да бъдат правилно разположени в определени райони в зависимост от биологичните им изисквания – Добрев (1940 г.) [1, 2].

1. Мавруд

Сорта Мавруд е стар местен, който се отглежда по нашите земи от дълбока древност.

Той спада към Черно-морската еколого-географска група. Разпространен е главно в районите на Пловдив, Асенговград, Хасково и Стара Загора. Площта на Маврудовите насаждения през последните 30 години силно намаля и сега тя е под 2% от площта на винените лозя. В района на Пловдив и Асеновград сортът узрява в края на месец септември, началото на октомври (25.IX–7.X). Леторастите в тези райони узряват добре, което е предпоставка за нормалното плододаване. Процентът на плодните леторастии варира между 55,13–73,10. Коефициентът на родовитост на един летораст е около 1,00. Поради голямата средна маса на гроздовете добивите са високи (20 000 kg от хектар), но варират твърде много, което се дължи на наличието на множество податливи на изрисяване и други малоценни вариации. Гроздето на Мавруд е сравнително устойчиво на сиво гниене. Защитата на лозите спрямо ниските зимни температури е слаба, поради което високостъблно формиране следва да се прилага единствено в райони, където температурата не спада под -17°C .

При стъблено отглеждане се предпочита къса резитба на чепове и оставяне на малък брой къси плодни пръчки или стрелки при умерено натоварване на лозите. При приземен Гюйо най-подходяща е резитбата с две плодни пръчки с по 12–14 очи [6].

Сортът Мавруд няма добър афинитет към разпространените у нас лозови подложки. В мястото на присаждане се наблюдават образуване на големи подутини наричани бруки, при което се получава сравнително нисък процент стандартни лози. Този недостатък се проявява по-слабо при присаждане върху подложките Рупестрис дю Ло, Шасла х Берландиери 41 Б, Берландиери х Рипария Кобер 5 ББ и СО4. Множеството изследвания на Лилков [1] показват, че най-добри резултати при присаждане се получават с подложката Рипария Томантьо (с големи листа), която за съжаление не се отглежда масово в лозарските страни, а се намира само в отделни лозарски колекции.

Подходящи за сорт Мавруд са дълбоките наносни почви с добър воден режим в по-топлите микрорайони на Южна България с вегетационна температурна сума около 4000°C , където ниските зимни температури не падат под -16 , -17°C (това са районите на Пловдив, Асеновград, Стара Загора и Хасково).

Маврудът е един от най-ценните местни винени сортове с червено грозде. От него се приготвят едни от най-висококачествените червени сухи вина. Във връзка с преминаването на високостъблено отглеждане и претоварването на

лозите при недостатъчни грижи, качеството на гроздето често се влошава.

При правилно отглеждане гроздето на сорта Мавруд има хармоничен състав с достатъчно захари при висока титруема киселинност. Захарността в гроздето по години, микрорайони и клонове варира от 17,0 до 22,0%, при титруема киселинност от 6,1 до 10,7 g/dm^3 . Освен достатъчно киселини гроздето съдържа много багрилна материя и висок екстракт. Виното има тъмночервен до гранатов цвят, добра плътност и при отлежаване придобива прекрасен хармоничен вкус.

Кондарев описва няколко вариации: Мавруд с едри зърна, Мавруд с дребни зърна, Мавруд със сплеснати зърна и Изрелив Мавруд.

По метода на клоновата селекция Кондарев създава и два клона, признати от ИАСАС като нови сортове (Мавруд No 1 и Мавруд No 2), които се отличават от популацията на сорта главно с по-едри зърна и гроздове, като при клон No 2 лозите са и с по-мошен хабитус, подчертана сухоустойчивост и по-големи гроздове [7, 8, 10].

2. Широка мелнишка лоза

Широка мелнишка лоза е стар местен сорт, отглеждан от незапомнени времена в микрорайона на Мелник, откъдето носи и името си. През средните векове търговци от Дубровник са закупували и изнасяли на Европейския пазар прочутите мелнишки вина. Сортът спада към Черно-морската еколого-географска група. Разпространен е изключително в Югозападния лозарски район, главно в околностите на гр. Сандански, Мелник и Петрич и селата Хърсово, Марикостиново, Капатово, Виногради, Левуново, Хотово, Катунци. Площта на лозята възлиза на около 2,5% от общата площ на плододаващите насаждения. Широка мелнишка лоза е къснозреещ сорт. Ценните си качества развива само в най-южните части на Югозападния лозарски район, който се отличава с висока температурна сума за вегетационния период (над 4000°C), ранна пролет, горещо лято, дълга, топла и суха есен. Тук се чувства силно влиянието на средиземноморския климат. Тези условия са напълно благоприятни за узряване на гроздето и леторастите. Технологичната зрелост на гроздето настъпва обикновено през първата половина на октомври. Лозите имат силен растеж и добра родовитост. При прилагане на формировка Мозер процентът на плодните леторастии е 80–85%, а коефициентът на родовитост е между 1,2–1,4. Получават се високи добиви (до 20 000 kg от хектар), но се наблюдава влошаване на качеството на гроздето. Съдържанието на захари, багрилна материя и екстракт се редуцират. За да се запази високото качество на гроздето и на получени-

те вина, лозите следва да се натоварват умерено с по около 20 очи на лоза, като се препоръчва резитба на чепове и по изключение с къси стрелки.

Сортът Широка мелнишка лоза не проявява склонност към изресяване и милерандаж. Има добър афинитет към разпространените у нас лозови подложки. Най-високи качества сорта проявява при присаждането му върху подложка Шасла х Берландиери 41Б. Сорта е чувствителен към оидиум. Проявява известна устойчивост към сивото гниене, когато насаждението е засадено на проветриви и хълмисти терени. Към ниски зимни температури сорта проявява чувствителност. В Мелнишкия район, където сорта е широко застъпен почти не се наблюдават измръзвания, поради това че температурите рядко спадат до -15 , -16°C . Препоръчва се сорта да се отглежда на леки по механичен състав, но достатъчно плодородни почви и по възможност на хълмисти терени с южно изложение [3–6].

Широка мелнишка лоза е типичен качествен сорт за производството на червени вина. Гроздето е с висок теоретичен рандеман. При нормално натоварване на лозите, сорта достига висока захарност най-често варира между 22–24%, а титруема киселинност достига до $6\text{--}8\text{ g/dm}^3$. От него се получават тъмночервени вина с високо качество и висок екстракт (плътни), хармоничен вкус и отличен букет при стареене. Вината получени от този сорт са високо ценени както на вътрешния така на външния пазар.

Поради ценните си технологични качества сортът е необходимо в бъдеще да се запази и отглежда в утвърдените от векове микрорайони на Югозападния лозарски район и най-вече в района на Мелник.

Както и при сорта Мавруд гроздето на Широка мелнишка лоза зрее много късно, поради което са създадени сортове аналози какъвто е Мелник 55.

3. Гъмза

Сортът Гъмза е сравнително къснозреещ. Гроздето узрява към края на септември до първите дни на октомври. Леторастите също узряват добре.

Лозите се отличават със средно силен растеж, но при по-богати и свежи почви растежът е силен. Родовитостта на зимните очи е добра. Процентът на развити очи варира от 42,6 до 78,9. Коефициентът на родовитост варира от 1,02 до 1,58. Добивът от лоза е 4–6 kg. При благоприятни условия през есента от сорта се получават напълно задоволителни добиви грозде (80–160 kg от хектар).

Голям недостатък на сорта е образуването на тънката и крехка кожица на зърното, която

при влажна есен масово се напуква и гроздето се напада от сиво гниене. Добивите и качеството на гроздето се понижават силно. За да се избегне това, необходимо е лозите да се засаждат на проветриви, хълмисти терени и в дъждовна есен гроздето да се прибира в кратки срокове.

При стъблено отглеждане на сорта се оставят къси плодни звена (чепове), а при много силни лози и слаба родовитост на ниско разположените очи – смесени плодни звена с къси плодни пръчки.

Сортът Гъмза не изресява, но има вариации, които са склонни към изресяване. Има слаба устойчивост на ниски зимни температури.

Към застъпените у нас подложки сортът Гъмза има добър афинитет с повечето от тях. Най-висококачествени добиви са постигнати на подложката Шасла х Берландиери 41 Б при отглеждане на хълмисти, проветриви терени с леки, отцедливи топли почви.

Гъмза е типично винен сорт. Процентът на зърната и на месестата част е сравнително голям. По рандеман на мъст той превъзхожда много от винените сортове. Гроздето му съдържа между 19–22% захари. В района на Видин натрупването на захари протича по-интензивно и технологичната зрелост на гроздето настъпва по-рано (около 15.IX).

Условията през годината също влияят силно върху качеството на гроздето. В години с топла и суха есен червените сухи вина от сорта Гъмза имат много добри качества и получават много висока оценка. Те се характеризират с яркочервен, рубинов цвят, нежен плодов аромат и типично смолист вкус, хармоничност и мека, приятна свежест. Отлежават и се оформят сравнително бързо (за 1–2 години) и са подходящи за консумация като млади вина.

В района на Велико Търново се произвеждат висококачествени вина с контролирани наименования за произход – „Гъмза от Сухиндол” и „Гъмза от Павликени”, а във Видински – „Гъмза от Ново село”.

На международните конкурси до 1980 г. от всички златни медали на наши вина около 70% са получени за образци от сорта Гъмза.

При сорта Гъмза се среща вариацията Гъмза зелена, на която по гроздовете остават дребни зелени зърна, чието нали чие довежда до влошаване на качеството на виното. Среща се и вариацията Гъмза с махровати цветове.

Тъй като червените трапезни вина от сорт Гъмза се ценят не само у нас, но и на външния пазар, заети с него площи, трябва да се увеличават предимно на хълмисти, проветриви терени, където се развиват най-добре ценните му технологични качества и няма опасност от чувствителни повреди от ниски зимни температури.

Изводи

За да се развие лозарския сектор и да се съхранят традиционните сортове, които са отглеждани от незапомнени времена на територията на република България е необходимо да се наблегне над изграждането на нови площи, заемани предимно от местни сортове лози.

Страната има огромен потенциал за развитие на лозарството. Наблюдават се приблизително 145 000 ha свободни площи, подходящи за отглеждането на лозя.

Препоръчва се да използва сертифициран клонов посадъчен материал, олекотяване и поевтиняване на използваните подпорни конструкции. Усъвършенстване на технологиите за производство, чрез максимално механизирани на технологичните процеси. Провеждане на ефикасна борба с икономически важните болести и неприятели. Доказано е, че българските сортове лози са по-устойчиви към черната дървесина по лозата (BN) Аврамов [14].

Поради високите качества, които сортовете показват е възможно вината да бъдат предлагани на Европейските пазари.

Редуцирането на значителна част от лозовите площи се дължи на недостатъчна работната ръка и ниската и квалификация на персонала. Недостатъчното използване на наличните средства по различни програми. В сектора е нарушена връзката между науката и производство.

Благодарности

Статията се публикува със съдействието на проект 154 „Особености в технологиите и икономическа оценка на някои видове и сортове трайни насаждения в България“, финансиран по НИС, към Лесотехнически университет.

Литература

1. Лилов, Д. *Биологични основи на афинитета при лозата*. Изд. на БАН. 1979. стр. 165.
2. Попов, К., Пенков, М., Панделиев, С., Катеров, К., Бабриков, Д., Манджуков, Б. *Микрорайониране на лозарството в България*. стр. 187–194.
3. Попов, К. *Лозарство*. София. 2017. стр. 223–225.
4. Гетов, Г., Дончев, А., Занков, З., Катеров, К., Кондарев, М., Куртев, П., Петков, Г., Цаков, Д., Цанков, Б., Цветков, В., Чалков, И., Симеонов, И., Наков, И., Иванов, М. *Българска ампелография*. том 3. София. 2014. стр. 91–98.
5. Попов, К. *Лозарство*. София. 2010. стр. 318–337.
6. Радулов, Л., Цанков, Б., Занков, З., Бабриков, Д. *Ампелография със селекция на лозата*. Земиздат. София. 1985. стр. 96–105.
7. Цанков, Б., Тодоров, Х., Брайков, Д. *Лозарство с ампелография*. Земиздат. София. 1987. стр. 274–275.
8. Рангелов, Б. *Технологии за отглеждане на лозата*. Земиздат. София. 1986. стр. 107–108.
9. ИАЛВ. *Опис на основните винени сортове на Република България за 2012/2013 г.*
10. Маленин, И. *Календарен справочник по лозарство*. 2008. стр. 180–185.
11. Агростатистика. *Производство на грозде и вино – реколта 2016*. No 327. май 2017.
12. Шулева, Н., Милчев, Г., Драгозова, Е. *ГИС като инструмент за подпомагане на икономическата оценка на трайните насаждения*. Сб. XI международна научна-приложна конференция „Цифрова икономика и блокчейн технологии“. 2018. Варна. стр. 210–218.
13. Стоенчев, Н., Шулева, Н. *Лозарството – възможност за устойчиво развитие на полупланинските райони в България*. Управление и устойчиво развитие. 3-4 (5). 2001. стр. 70–74.
14. Аврамов, Ж. *Фитоплазмени причинители на жълтеници по лозата (vitis vinifera L.) методи за диагностика*. Дисертация. 2014. стр. 80–81.

STATE AND PROSPECTS FOR GROWING RED WINE VARIETIES – MAVRUD, GAMZA AND SHIROKA MELNISHKA

Kiril Popov, Marko Mihaylov, Veronika Petrova
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

Over the past 15 years vine-growing has undergone major changes. There is a sharp decrease in the areas under vines. The biological, economic, nutritional and medicinal qualities of grapes enable this crop to take the lead in growing perennials. Traditional for our country are three red wine varieties grown from time immemorial – Mavrud, Gamza and Shiroka Melnishka. The problems in the wine sector in our country are many and require hard work to restore production and improve the quality of production, as is the aim of this study.